

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MAKTAB DIREKTORLARINING BOSHQARUV FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA‘SIR QILUVCHI OMILLAR

Safarova.N.R.

Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta‘lim maktab direktorlarining boshqaruv faoliyati samaradorligini baholashda samaradorlikka ta‘sir qiluvchi omillar va ularning muhimlik darajasini tahlil qilish haqida so‘z yuritiladi.

***Kalit so‘zlar.** Umumiy o‘rta ta‘lim maktab direktorlari, rahbarning boshqaruv faoliyati, samaradorlikning muhim ko‘rsatkichi, samaradorlikka ta‘sir qiluvchi omillar, boshqaruv samaradorligi, baholash mezonlari.*

ABSTRACT

This article talks about the analysis of the factors influencing the effectiveness and their importance in evaluating the management performance of general secondary school principals.

***Keywords.** General secondary school principals, management activity of the leader, important indicator of efficiency, factors affecting efficiency, management efficiency, evaluation criteria.*

KIRISH

Respublikamizda ta‘lim tizimidagi islohotlar orqali tizimni yanada mukammal va xalqaro standartlar darajasida rivojlantirish, ta‘lim tizimini taraqqiyotining yangi strategiyasini ishlab chiqish va ro‘yobga chiqarishni taqozo etmoqda. Mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy sohalarini rivojlantirishda zamonaviy rahbar kadrlar, yuqori ilmiy salohiyatli pedagog kadrlarga bo‘lgan ehtiyoj paydo bo‘lmoqda. Shu bilan birga umumta‘lim maktab direktorlarining boshqaruv faoliyati samaradorligini oshirish va baholashga qaratilgan bir qator amaliy ishlar olib borilmoqda. Ta‘lim muassasasi direktori boshqaruv faoliyatining asosiy vazifasi ta‘lim jarayonini tashkil etishda ijobiy natijalarga erishish uchun jamoada zaruriy sharoitlarni yaratish, raqobatbardosh bitiruvchilar tayyorlash va yaxlit ta‘lim tizimini rivojlantirish hisoblanadi. Ta‘lim muassasalarini rivojlantirish hamda boshqaruv jarayonini takomillashtirishda muassasaning rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar, rahbarlik uslublari, funksiya va metodlari, rahbar o‘zining boshqaruv faoliyatida afzal bilgan va asoslangan barcha usullar strategik boshqaruvning taktika va strategiyalaridan

tashkil topgan tizim sifatida qaraladi. Umumiy oʻrta taʼlim maktab direktorlarining boshqaruv faoliyat samaradorligini baholash jarayonini amalga oshirishda eng asosiy bajariladigan vazifalardan biri boshqaruv faoliyati samaradorligiga taʼsir qiluvchi omillarni aniqlash va ilmiy jihatdan tahlil qilish zarur.

Samaradorlik- sifatning umumlashgan oʻlchovidir. Avvalo, samara deganda faoliyatda qoʻyilgan maqsadga toʻla yoki qisman erishish, uning yakuniy natijasi tushuniladi. Taʼlim sifatini oshirishga erishish taʼlim muassasasi boshqaruvidagi asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Shu sababli sifatni boshqarish baʼzan samaradorlikni boshqarish deb ham aytiladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Taʼlim muassasalarini boshqarish faoliyati samaradorligi bu-boshqaruv qonuniyatlari, usul va metodlari hamda innovatsion texnologiyalarga asoslangan boshqaruv faoliyati asosida tashkil etilgan taʼlim-tarbiya jarayonining natijaviyligi hisoblanadi.

Umumiy oʻrta taʼlim maktab direktorlari taʼlim muassasasi bilan ijobiy natijalarga erishishida faoliyat samaradorligiga taʼsir qiluvchi omillarni aniqlash, tahlil qilish va taʼsirchanligini oshirish bilan bogʻliq harakatlarni amalga oshirishi zarur. Pedagogika fanlari doktori, professor S.Turgʻunov boshqaruv samaradorligiga taʼsir etuvchi omillar sifatida taʼlim muassasasi rahbarlari boshqaruv tamoyillari, strategik rejalashtirish, boshqaruv uslublari, faoliyatni loyihalashtirish, jamoaning integrativ faoliyati, innovatsion faoliyat, obyekt va subyekt munosabatlarini keltirib oʻtgan. Yaʼni taʼlim muassasasi rahbarlari boshqaruv tamoyillari, usullarini qoʻllagan holda innovatsion faoliyatni tashkil qilish, taʼlim muassasasi bilan istiqbolga erishishda strategik rejalashtirish, jamoa ishtiroki bilan faoliyatni loyihalash, ularning kasbiy rivojlanish masalalari hamkorlikda olib borish orqali boshqaruv samaradorligini yuqori bosqichga olib chiqishi mumkin. Umumiy oʻrta taʼlim maktab direktorlarining boshqaruv faoliyat samaradorligini baholash mexanizmini faoliyatning barcha yoʻnalishlarini chuqur tahlil qilish, samaradorlikka taʼsir etuvchi omillarni ilmiy nuqtayi nazardan koʻrib chiqish shu bilan birga xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqish kerak boʻladi. Maktab direktorlarining boshqaruv faoliyat samaradorligini baholash boʻyicha samaradorlikka taʼsir qiluvchi omillar va muhim koʻrsatkichlarini shakllantirishda umumiy oʻrta taʼlim maktablari jamoasi fikrini oʻrganish muhim hisoblanadi.

Unga koʻra, samaradorlikka taʼsir qiluvchi koʻrsatkichlar, omillar boʻyicha darajasi aniqlanadi. Tadqiqot natijalariga koʻra, boshqaruv faoliyat samaradorligini baholash boʻyicha samaradorlikning muhim koʻrsatkichlarida taʼlim muassasasini kadrlar bilan taʼminlanganligi, oliy va birinchi toifaga ega boʻlgan oʻqituvchilar

ulushi, oliy ta'lim muassasasiga kirgan o'quvchilar, fan olimpiadalarida sovrindor o'quvchilar samaradorlikni belgilovchi muhim ko'rsatkichlar qatoridan joy olgan. Bundan tashqari M.Axmedov "Xalq ta'limi rahbar va pedagog xodimlari faoliyati samaradorligini baholash masalalari" nomli maqolasida baholash samaradorligini oshirish, jarayonning adolatli va ta'sirchan bo'lishini ta'minlash maqsadida mezonlar ikki yo'nalishda bo'lishi maqsadga muvofiq, ya'ni miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari muassasa rahbarlari faoliyatini to'liq qamrab olinishiga xizmat qilishini ta'kidlab o'tgan.

Rossiyalik tadqiqotchi V.S.Lazarev o'z tadqiqotlarida boshqaruv samaradorligi erishilgan va imkoniyati mavjud bo'lgan unumdorlik o'rtasidagi munosabatlarni aks ettiradi. Unumdorlik ma'lum bir vaqt davomidagi natijalar va ular bilan bog'liq xarajatlar o'rtasidagi ijobiy munosabatni ko'rsatadi deb ta'kidlab o'tilgan. Bundan tashqari V.I.Zvereva hamda P.I.Tretyakovlarning fikricha ta'lim muassasasining boshqaruv samaradorligi-bu boshqaruv faoliyati maqsadiga erishganlik ko'rsatkichi, ya'ni ta'lim muassasasida har bir ta'lim oluvchining shaxsini rivojlantiruvchi shart-sharoitlarning yaratilganligi deb hisoblaydilar.

Rivojlangan davlatlarda rahbar xodim faoliyati samaradorligini baholashda natijaga asoslanadi. YUNESKO, Xalqaro mehnat tashkiloti, Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan natijaga asoslangan boshqaruv tizimida rahbar xodimlar faoliyatini baholash bo'yicha yetarli darajada tavsiyalar ishlab chiqilgan. Umumiy o'rta ta'lim maktab rahbarlari boshqaruv samaradorligini KPI (Key Performance Indicators - samaradorlikning muhim ko'rsatkichlari) tizimi asosida baholash orqali ular o'z faoliyatlarini tahlil qilish va strategik rejalar tuzish, faoliyat yo'nalishlaridagi bo'shliqlar ustida ishlash rejalarini tuzib oladi. Samaradorlikni baholash ko'rsatkichi tizimida ta'lim muassasasi boshqaruvi va xodimlarining faoliyati raqamlar orqali o'lchanadi. Ko'rsatkichlar bo'yicha hisobot tayyorlangach, rejalashtirilgan maqsadga qanchalik darajada erishilgani, rejalar qay darajada aniq va to'g'ri qo'yilganini baholash mumkin. O'rganilgan tahlil va tadqiqotlar natijasida, umumiy o'rta ta'lim maktab direktorlarining faoliyat samaradorligini baholash mezonlari, indikatorlar tizimini ishlab chiqishda quyidagi jihatlarini e'tiborga olish lozim bo'ladi:

- samaradorlikni belgilovchi mezonlar, ko'rsatkichlar umumta'lim maktab direktorlarining lavozim majburiyatlaridan kelib chiqib shakllantirish faoliyat samaradorligiga ta'sir etuvchi subyektiv va obyektiv omillarni chuqur tahlil qilish;

- rivojlangan mamlakatlar ilg'or tajribalari o'rganilib, o'zimizga xos xususiyatlarni e'tiborga olgan holda, davlat talablari asosida ishlab chiqish;

- boshqaruv faoliyat samaradorligini baholash parametrlarini baholash mezonlarining muhimlik darajasiga ko'ra belgilash;

- O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Zamonaviy maktab”larni tashkil etish chora-tadbirlari” to‘g‘risidagi PQ-4537-sonli qarori hamda O‘zbekiston Respublikasi xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasidagi maqsadli ko‘rsatkichlarni e‘tiborga olgan holda ishlab chiqilish:

- samaradorlik natijasiga ko‘ra maktab direktori hamda jamoani qo‘llab-quvvatlash, tizimli rag‘batlantirishni tashkil etish muassasada ta‘lim sifati va samaradorligini ko‘tarishga, xalqaro arenada raqobatbardosh bitiruvchilarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Xalq ta‘limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5538 son farmoni, - T., 5-sentabr 2018-y.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi PF-5712 son farmoni, - T., 29-avgust 2019-y.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Zamonaviy maktab”larni tashkil etish chora-tadbirlari” to‘g‘risidagi PQ-4537-sonli qarori, T., 26-noyabr 2019-y.
4. Turg‘unov S.T. Umumiy o‘rta ta‘lim muassasalari direktorlari boshqaruv faoliyatining nazariy asoslari: Monografiya. - T.: Fan, 2006. - 196-b.
5. Zvereva V.I. Организационно-педагогическая деятельность руководителя школы. – М.: «Новая школа». 1997-yil.
6. Axmedova N. Umumiy o‘rta ta‘lim maktablari rahbarlari boshqaruv faoliyati samaradorligini oshirish. PhD dissertatsiyasi. - T., 2017 - 16-b.
7. Axmedov M.U Xalq ta‘limi rahbar va pedagog xodimlari faoliyati samaradorligini baholash masalalari. Zamonaviy ta‘lim ilmiy-amaliy ommabop jurnal, 2019-yil, 1-son.